

Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) analitinės antikorupcinės žvalgybos specialistai įvertino gyventojų pajamų mokesčio (GPM) dalies skyrimo politinėms partijoms procesą ir nustatė rizikas, susijusias su galimai nesavanorišku paramos skyrimu.

Gyventojų skiriama GPM dalis yra antras pagal dydį partijų lėšų šaltinis (po valstybės dotacijų). STT analitikai vertino informaciją apie politinėms partijoms skirtą GPM dalį už 2018–2019 metus. Į tyrimo imtį įtraukti duomenys apie 11 politinių partijų, kurioms per šį mokestinį laikotarpį gyventojai skyrė GPM dalį, sudariusią 2,15 mln. Eur.

Analizės metu nustatytos 169 viešojo sektoriaus institucijos ir 76 privataus sektoriaus įmonės, kuriose GPM dalis buvo skiriama išskirtinai kuriai nors vienai iš partijų. Šiose įmonėse ir institucijose kuriai nors vienai partijai GPM dalį skyrė daugiau kaip pusė didesnių įstaigų darbuotojų ir daugiau kaip 90 proc. mažesnių įstaigų darbuotojų. Šio tyrimo kontekste didesnėmis įstaigomis laikomos tos, kuriose GPM dalį politinei partijai skyrė bent 10 darbuotojų, o mažesnėmis įstaigomis – kuriose GPM dalį skyrė mažiau nei 10, tačiau bent 5 darbuotojai. Bendras juridinių asmenų, kurių darbuotojai skyrė GPM dalį 2018–2019 metais, skaičius buvo 19 897, taigi, šiuo aspektu galimai rizikingais laikytini 1,2 proc. juridinių asmenų.

Pastebėtina, kad skiriant GPM dalį partijoms dominavo rizikingesne laikoma popierinė prašymo pateikimo forma. Didžiojoje dalyje analizuotų įstaigų (213 įstaigų) virš 80 proc. prašymų dėl GPM dalies skyrimo partijoms pateikti popierine, o ne elektronine forma.

Atsižvelgdami į analizės rezultatus STT korupcijos prevencijos specialistai atliko taisyklių, kurios reglamentuoja GPM dalies skyrimo prašymų teikimą, antikorupcinį vertinimą. Nustatyta, kad siunčiant prašymus paštu – popierine forma, nėra būtina patvirtinti paramą skiriančių asmenų tapatybę, todėl egzistuoja rizikos veiksniai dėl paramos skyrimo neskaidrumo ir galimybių pasielgti nesąžiningai. Nors nuo 2022 metų prašymai skirti GPM dalį galės būti teikiami tik elektoriniu būdu, tačiau STT specialistų nustatyta rizika išlieka aktuali, nes šiemet pateikus popierinės formos prašymus, GPM dalis galės būti skiriama ateinančiam 4 metų laikotarpiui. Dėl šios priežasties, ir šiemet VMI apie gyventojų pateiktus popierinius prašymus skirti paramą, informuos asmeniškai.

„Nors šio tyrimo rezultatai nerodo intensyvaus rizikos pasireiškimo nacionaliniu mastu, tačiau atvejai, kai atskirose įstaigose arba regionuose, ypatingai tuose, kur dominuoja viena politinė jėga, didelė darbuotojų dalis skiria paramą kuriai nors vienai politinei partijai, o prašymai teikiami popierine forma, gali būti identifikuojami, kaip rizika savanoriškam paramos skyrimui. Dėl šios priežasties dirbame su VMI ir VRK, siekdami skleisti žinutę gyventojams apie paramos skyrimo savanoriškumą ir galimybę tai daryti elektronine forma,

Nustatytos korupcijos rizikos skiriant GPM dalį politinėms partijoms

kas užtikrina tiek patikimą duomenų perdavimą VMI, tiek ir gyventojų pasirinkimo konfidencialumą. Tai ypač svarbu tais atvejais, kai darbovietėse galimai susiduriama su spaudimu skirti GPM dalį konkrečiam paramos gavėjui ir galimomis neigiamomis pasekmėmis darbuotojams, kurių pasirinkimai kitokie, nei pageidauja darbdavys“, - sako STT direktoriaus pavaduotoja Rūta Kaziliūnaitė.

„Siekdami užkirsti kelią neteisėtam asmens duomenų naudojimui ir sukčiavimui, VMI šiuo metu taiko prevencines priemones: nepriima pluoštais pristatytų popierinių prašymų, o gyventojams, kurie individualiai pateikia popierinį prašymą, apie pajamų mokesčio dalies paskyrimą, išsiunčia asmeninį pranešimą. Tokiu būdu žmogus gali įsitikinti, kad niekas neteisėtai nepasinaudojo jo asmens duomenimis, o skirta parama nukeliaus pageidaujama paramos gavėjui,“ - sako VMI viršininko pavaduotojas Martynas Endrijaitis - pažymėdamas, jog pernai prašymus elektroniniu būdu, savarankiškai pateikė 88 proc. gyventojų, o kitąmet, popierinių prašymų nebeliks - paramą gyventojai teiks tik e. būdu, vedlio pagalba.

„Gyventojų skiriama GPM dalis yra antras pagal dydį ir itin svarbus politinių partijų finansavimo šaltinis. Todėl Vyriausiajai rinkimų komisijai, kaip institucijai, vykdančiai politinių partijų finansavimo kontrolę, taip pat labai svarbu, kad skiriant atitinkamą GPM dalį politinėms partijoms būtų išvengta galimų piktnaudžiavimo atvejų, gyventojai galėtų laisvai ir nieko neverčiami nuspręsti, kuriai vienai ar kelioms partijoms skirti savo sumokėto gyventojų pajamų mokesčio dalį“ - teigė Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkė Laura Matjošaitytė.

Atsižvelgiant į tyrimo metu identifikuotą problematiką, STT bendradarbiauja su Vyriausiąja rinkimų komisija (VRK) ir Valstybine mokesčių inspekcija (VMI), didinant visuomenės informuotumą apie nustatytas rizikas bei stiprinant antikorporcinį sąmoningumą. Institucijos siekia informuoti visuomenę apie GPM dalies skyrimą politinėms partijoms, kaip savanorišką ir laisvu pasirinkimu grįstą paramos teikimo būdą. Gyventojai, susidūrę su galimai laisvą pasirinkimą pažeidžiančiomis praktikomis, raginami apie tai pranešti VMI ir VRK.

